

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

"שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו"

שביתה וקדושה בספר ויקרא

ויקרא י"ט

(ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו : אני ה' אלהיכם :

(ד) אל תפנו אל האילים

ואלהי מסכה לא תעשו לכם : אני ה' אלהיכם :

(ל) את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו : אני ה' :

(לא) אל תפנו אל האבת ואל הידענים

אל תבקשו לטמאה בהם : אני ה' אלהיכם :

ויקרא כ"ו

(א) לא תעשו לכם אילים

ופסל ומצבה לא תקימו לכם

ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה פי אני ה' אלהיכם :

(ב) את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו : אני ה' :

שורש ש.ב.ת. בתורה

בראשית – 3

שמות – 25

ויקרא – 40 – מתוכם 37 בפרקים י"ט-כ"ו

במדבר – 4

דברים – 4

סה"כ : 76

שורש ק.ד.ש. בתורה

בראשית – 1

שמות – 102

ויקרא – 152 – מתוכם 86 בפרקים י"ט-כ"ז

במדבר – 80

דברים – 15

סה"כ : 350

א. מהו מקדש?

רמב"ן - במדבר י"ט, כ :

"כי את מקדש ה' טמא" ... ויהיה פירוש "מקדש ה'" - קדשי ה', כמו "את מקדשו ממנו".

חזקוני - ויקרא י"ט, ל

"ומקדשי תיראו" ... ד"א - מצוות קדושת. כל המצוות קראויות בלשון קדושה. וראיה לדבר בפרשה

של מטה : "למען טמא את מקדשי" (להלן כ', ג) שהוא לשון קדושה, "ולחלל את שם קדשי" שלאחריו

כפל מלה. ואין לפרשו לשון מקדש ממש, כי מה טומאת מקדש יש במעביר מזרעו למולך?

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

משך חכמה - ויקרא כ"א, יב

"וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵינוּ" - לפי הפשט 'מקדש א-להיו' הוא כינוי לקדושתו, קדושת כהונה וזה שאמר "כי נזר שמן משחת אלהיו עליו". וכיוצא בזה דרש ר' מאיר במשנה 'מקדושתו לא יצא'.

ויקרא כ"ו, יא: "וְנָתַתִּי מִשְׁכַּנִּי בְּתוֹכְכֶם"

רש"י: "ונתתי משכני" – זה בית המקדש.

ספורנו: "ונתתי משכני בתוכם" – תשרה שכינתי בתוכם בכל מקום שתהיו.

תהלים מ"ו, ט: "לָכוּ חֲזוּ מִפְעֻלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ"

תהלים ס"ו, ה: "לָכוּ וְרֵאוּ מִפְעֻלוֹת אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלִיָּהָ עַל בְּנֵי אָדָם"

ב. מהי שבת?

רופ' יהודה אליצור (מילות מפתח ככותרת עומק לפרשיות במקרא ושאלת "ממחרת השבת", מגדים ל"ח, עמ' 33-42)

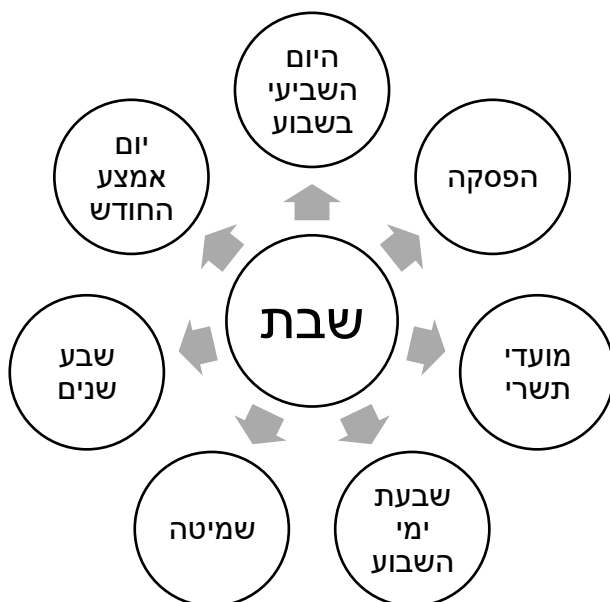
המקורות האכדיים מלמדים שבמסופוטמיה נהגו לציין בכל חודש את יום מילוי הלבנה. שמו של יום מילוי הלבנה באכדית הוא šapattu או šabattu [...]

כאן נכנס העיקרון של מילות המפתח. בפרקים כ"ג-כ"ה הכוללים את סדר המועדים ואחריהם את מצוות השמיטה, חוזר השורש שב"ת 23 פעמים. שביתת האדם והארץ בזמנים ידועים היא הנושא של הפרקים הללו, ואפשר לומר שהשורש שב"ת הוא הכותרת הפנימית של הפרק. על כך יש להוסיף כי בקלות הבאות להלן בפרק כ"ו, בקטע המבוסס על הפרקים שלנו, מכפיל הכתוב בבת אחת את השורש שב"ת 6 פעמים ועוד לשון נופל על לשון, ביחד שבע פעמים: "אז תרצה הארץ את שבתתיה... אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה. כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה בשבתתים בשבתכם עליה" (כ"ו, לד-לה).

שבת ככותרת פנימית לפרקים כ"ג-כ"ה, מאופיינת במה שהיכרנו בדוגמות הקודמות. גם כאן יש מגוון של צורות ושימושים. היקריות אחדות של השורש באות בגזרונים ובמשמעויות יוצאי דופן שאינם ידועים במקומות אחרים. שם העצם הבסיסי שבת נזכר כאן 14 פעמים, ולצדו 4 הזכרות של המושג המיוחד שבתון במשמעות הידועה רק כאן - מקרא קדש, 'יום טוב' במובן של לשון חז"ל, יום האסור במלאכת עבודה ולא הוזכר עונש למחללו, בניגוד לשבת ויום הכיפורים שהם שבת שבתון, ואסורים באיסור חמור בכל מלאכה. בין פרשת המועדות לבין פרשת השמיטה והיובל חוצצים שלושה עניינים קצרים - הנרות, לחם הפנים וסיפור המקלל; באמצעי שבהם - לחם הפנים, מוצאים את מילת המפתח מוכפלת בהדגשה כבריח מחבר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו הכהן". בפרקים אלו מצויים גם צירופים חדשניים הבנויים על שב"ת ואינם ידועים ממקור אחר, והם: שבת שבתון לארץ, שנת שבתון לארץ, שבת הארץ, שבתת שנים. הצירוף האחרון ניכר בזרותו ומצריך ביאור בפסוק עצמו - "שבע שנים שבע פעמים". מפתיע במיוחד הצירוף "שבע שבתות תמימות", שאינו יכול להתפרש אלא

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

במובן החז"לי של 'שבת' – **שבוע**, במקביל לנאמר בספר דברים (ט"ז, ט) "שבעה **שְׁבַעַת** תספר לך", ומסתבר לפי זה שגם בפסוק הבא יש לפרש "עד ממחרת ה**שבת** השביעית" - השבוע השביעי. לאור כל זאת, אין תימה שהכתוב, בחיזורו אחר **שבתות** במובנים שונים, גייס גם את **שַׁבַּת** האכדית ושילב אותה בפרשה.

ג. מהי קדושה?

רמב"ן ויקרא י"ט, ב

"קדושים תהיו" - הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, לשון רש"י.

אבל בתורת כהנים (פרשה א ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם (שמיני פרק יב ג), "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני", כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים.

ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים.

והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה.

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

ויקרא רבה כ"ד

"דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו!"

יכול כמוני?

תלמוד לומר: "כי קדוש אני", קדושתו למעלה מקדושתכם.

רלב"ג שמות כ', ז

זכור את יום השבת לקדש אותו משאר הימים... רוצה לומר שזכור ההבדל אשר בין יום השבת לשאר הימים, כדי שנהר מעשיית מלאכה בו.

והנה זאת הזכירה אשר בכניסתו קראו אותה רבותינו ז"ל 'קידוש', ואשר ביציאתו קראוה 'הבדלה'. וכל זה נכלל בתיבת 'קידוש' כי הקידוש הוא הַבְּדֵל דבר מדבר.

מכילתא דרשב"י

"לקדשו" - במה אתה מקדשו? במאכל ובמשקה ובכסות נקיה; שלא תהא סעודתך של שבת כסעודת החול, ולא עטיפתך של שבת כעטיפתך בחול.

לאהוב מתוך קדושה הרב אליהו בלומנצווייג

משמעותו של הציווי "קדושים תהיו" היא אומנם לפרוש ולהתנתק, אך אין המדובר על ניתוק מהסביבה. האדם מצווה להתנתק מהמישור החומרי והנמוך של העוה"ז, מאותו רובד של שקיעה בתאוות הפרטיות, ולהגיע למצב בו מעמדו הפרטי לא עומד במרכז עיסוקו. תוצאות הפרישה באות לידי ביטוי בשני המישורים - באפשרות לקשר עמוק יותר לקב"ה, ויחד עם זאת - הן גם מאפשרות קשר אמיתי לסביבה. דווקא אדם שהתעלה מעל לתאוותיו, שלא מתעסק רק בחייו הפרטיים, יהיה זה שמסוגל ליצור קשר כן ומשמעותי עם הסובב אותו. מתוך הבנה זו, ניתן לראות את השייכות של מצוות בין אדם לחברו לציווי "קדושים תהיו".

אהבה בין שווים אפשרית רק כשאדם מתעלה מאהבת עצמו לאהבת הערך שאותו הוא מוציא לפועל. אם חשוב לאדם שהאמת שבשמה הוא פועל תצא לאור, באופן טבעי הוא יאהב כל מי ששותף לאותה אמת. כל מי שיכול לקדם ולפתח את הרעיון שבו מאמינים, תורם בכך לרצון המשותף. כשזו השאיפה, אין מקום לקנאה ותחרות בין השווים; להפך - יש רצון שאחרים יתקדמו ויצליחו כמה שיותר, אפילו אם הם מגיעים למדרגה גבוהה משלי, שהרי העיקר הוא המטרה המשותפת, ולא מדרגתי האישית. אדם שונה, שעוסק בדבר אחר, הוא פחות משמעותי בהקשר זה, דווקא האדם השווה בעיסוקו, ברצונותיו ושאיפותיו, הוא זה שאיתו החיבור טבעי ואמיתי.

על פי דברינו, היכולת להגיע לסוג כזה של אהבה תלויה באותה פרישה והתקדשות, מתוכן אדם עוזב את העיסוק בביצור מעמדו הפרטי, ומתעלה לשאיפה נעלה יותר, לגלות את האמת ולהוציאה לפועל.

(מתוך אתר ישיבת ההסדר בירוחם)